

Tóth Emil

Az elszakított országrészek, települések nevei – hogyan mondjuk és írjuk helyesen?

„*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”
(*et lingua materna*) (Barátom Platón, de még inkább barátom az igazság [és az anyanyelv]).

Napjainkban már természetes, hogy *Erdélyt* mondunk, és ennek fővárosát pedig *Kolozsvárnak* (és nem *Clújnak*) hívják az egész világon élő magyarok. Így egyértelmű: az erdélyi városok, falvak, tájak nevét magyarul használják a magyar emberek.

A *Felvidék* szó használata természetes, már csak *Pozsonyt* mondunk és írunk (és nem *Bratislavát*), sőt a *Komarno* forma is megszűnt, amióta Révkomáromban megnyílt az első, önálló magyar egyetem. Tehát a Felvidéken lévő településeket és területeket magyarul mondjuk, magyarul írjuk.

Délvidék: történelmi-politikai tájfogalom, koronként változó tartalommal. A XVIII–XIX. században csak a Bácskát és a Bánságot értették ezen a néven. 1920 óta a Magyarországtól Jugoszláviához csatolt részeket nevezik *Délvidék*nek. Két nagy területi egység tartozott, illetőleg tartozik ma is hozzá: Bácska és a Bánság egy része. Az utóbbi nem *Bánát*, mert ahogy a Révai-nagylexikon írja: „a Bánát név primitív megjelölése a területnek”. E két tájegységben előforduló helység- és más neveket szintén magyarul mondjuk és írjuk.

Példák:

Szabadka, Újvidék, Zenta, Zombor, Nagybecskerek, Bácsfelethegy, Kiskőszeg, Kácsfalu stb.

Drávaszög, Dél-Baranya, Baranyai-háromszög: mindhárom névvel illethető a Horvátországhoz került magyar terület egy része, a Duna és a Dráva folyók szögletében. A másik rész Szlavónia, ahol az úgynevezett délszláv háború előtt érintetlen, honfoglaláskori emlékeket őrző magyar falvak sorakoztak egymás mellett (*Kórógy, Szentlászló* stb.), mindig ezt a nevet viselte, illetőleg viseli ma is.

Fiume helyett sokan nem megfelelően *Rijekát* használnak, pedig a magyar szent korona országainak részét képező önálló kikötőváros volt. Tehát a város neve számunkra ma is: *Fiume*. Így látja ezt a térség egyik kiváló ismerője, Kiss Gy. Csaba is.

Őrvidék: a Dunántúl, a történelmi Zala és Vas vármegyék nyugati területe – a honfoglalás után – kezdetben lakatlan terület volt. Ennek belső oldalán alakult ki az *Őrvidék*, amelynek részei: *Felsőőrség, Göcsej, Őrség*. E három tájegység közül kettő (Göcsej és Őrség) ma is Magyarország területén van, Felső-Őrséget – ma *Őrvidék* – Ausztriához csatolták.

Megjegyzés: A területnek az osztrákok adták a *Burgenland* nevet, mégpedig 1920 után. Ezt maguk az osztrákok, nevezetesen Litschauer írja le 1965-ben megjelent könyvében, és mindehhez magyarázatot is fűz. A *Várvidék* elnevezés, amelyet egyesek az *Őrvidék* helyett használnak, a *Burgenland* német szó magyar fordítása, és nem fedti a terület valóságát, ám az *Őrség* értelmezését tartja fent. *Őrvidék* megjelölésére utal a területen lévő *Felsőőr, Alsóőr* nevű két falu is. Ezek után nem meglepő, hogy a világhálón 100-ból 99 esetben *Őrvidék*et találunk.

Természetesen az *Őrvidéken* lévő települések neve is magyarul írható: *Kismarton, Nagymarton, Darázsfalu, Doborján, Felsőpalya* stb.

Kárpátalja: a diktatúra idején hiába volt minden igyekezet a hányatott sorsú Kárpátalja nevének módosítására *Kárpát-Ukrajná*vá, esetleg *Kárpátokon Túli Területre* – nem sikerült. De megmaradt Beregszász, Ungvár, Munkács és valamennyi kis és nagy település, valamint tájegység magyar elnevezése a magyar emberek számára.

Muravidék: a Szlovéniához tartozó Muravidék és székhelyének Lendvának a neve sohasem forgott veszélyben – hála Szlovénia mindig megértő nemzetiségi politikájának. Egyébként minden nép igyekszik saját nyelve számára könnyen kimondható nevekkel alakítani az idegen szavakat, neveket. Ezért mond mindenki *Bécs*et (és nem *Wient*), *Varsót* és nem *Warschaut* vagy *Warsawát*), továbbá *Lenberget* és nem a magyar nyelv számára nehezen kimondható *Lvovot*. Ez utóbbit azért is, mert sokáig éltünk abban a közös államformában (Osztrák–Magyar Monarchia), ahol több ország számára ez volt a hivatalos nyelv.

Ide kívánczik az is, hogy Magyarország Közép-Európában terül el, és nem Kelet-Európában és nem is Közép-Kelet-Európában. Ezt már Szent István is úgy látta; elég csak a térkép-re tekinteni, és látható Magyarország elhelyezkedése az öreg földrész közepén. Kerüljük hát az idegen megjelöléseket.

IRODALOM

Szeberényi Lajos 1986. *Az Órvidéki magyarok*. Őrségi Füzetek, Burgenlandi Magyarok Kultúregyesülete, Felsőőr.

Révai nagy lexikona: III. kötet. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest, 1911.

Glatz Ferenc 2000. *A magyarok krónikája*. Magyar Könyvklub, Officina Nova, Budapest.

Legeza László 2003. *Burgenland*. Mikes Kiadó, Budapest.

Németh Adél 1986. *Burgenland*. Panoráma Kiadó, Budapest.

Litschauer, G. F. 1965. *Österreichische Geschichte*. Obelisk Verlag, Wien.

Encyclopedia Hungarica. Hungarian Ethnic Lexicon Foundation, 1992.

Kogutovic Manó 1995/2003. *Magyarország vármegyéinek kéziatlasza*. Magyar Mercurius Kiadó, Budapest.

Kiss Gy. Csaba 2004. *Fiume és a magyar kultúra*. ELTE BTK Művelődés-történeti Tanszék–Kortárs Kiadó, Budapest.

Magyar nagylexikon. Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 2001.

A Magyar Korona országainak helységnévtára. Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal, Budapest, Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, 1902.

NYELVÉSZETI FOGALMAK

- **dialektológia**: nyelvjárastan. A nyelvtudománynak a nyelvjárások különféle jellemzőit tanulmányozó ága.
- **fonetika**: a nyelvtudománynak az az ága, amely a beszéd hangjelenségeit vizsgálja a megvalósulás, a hangzó forma szempontjából.
- **fonéma**: a nyelvi rendszer legkisebb eleme, amelynek alakjához nem tartozik nyelvi jelentés. A beszédhangból elvont nyelvi egység (az /e/ fonéma a megvalósulás során többféleképpen jöhet létre, például nyíltabban vagy zártabban, a közös megkülönböztető jegyek alapján azonban egyetlen fonémáról beszélhetünk). Szerepe a nyelvi jelek hangtestének létrehozása és megkülönböztetése. A *ver* és a *vér* szavak hangalakjában egyetlen magánhangzó-különbség van, de két különböző nyelvi jelről van szó.
- **fonológia**: a nyelvtudománynak az az ága, amely a beszéd hangjelenségeit a nyelvi rendszer szempontjából vizsgálja.
- **homonimák**: azonos alakú szavak. Teljesen azonos hangalakkal, de egymástól független, különböző jelentéssel rendelkező szavak. Szótári homonima például a *vár* (ige és főnév), nyelvtani homonima például a *mentek* (ők *mentek* valahova, én *mentek* valamit), vegyes homonima az *állam*, hiszen egyrészt szótári szó, másrészt jeles alak ('testrészt' jelentésben).
- **inkongruencia**: nem egyeztetett szerkezet. Ilyen például az a jelenség a magyarban, hogy a többséget kifejező számnévi jelző jelzett szava egyes számban marad: *sok műtét* (nem pedig **sok műtétek*), avagy a birtokos szerkezet személyben nem egyeztetett esetei: *magam könyve*, *ő könyvük* (nem **magam könyvem*, **ők könyvük*).
- **kakofemizmus**: durvának vagy nyersnek érzett kifejezés, amely ugyanannak a tartalomnak a közömbös vagy szépítő párja helyett áll egy szövegben. Például: az *elpatkol* ige a *meghal* helyett.
- **kongruencia**: egyeztetés. A mondatbeli vagy szövegbeli kapcsolatok egyik formája. Lényege, hogy két tag között fennálló kapcsolatot, összefüggést mindkét tagon megjelöljük azonos vagy rokon jelentésű szóelemekkel. Az egyik legjellegzetesebb példája a magyarban az alany és az állítmány szám- és személybeli egyeztetése (*a macska alszik, a macskák alszanak*).

Az összeállítás teljes egészében Kugler Nóra–Tolcsvai Nagy Gábor: *Nyelvi fogalmak kisszótára* című munkáján alapul (Korona Kiadó, Budapest, 2000)